

התחרות טרם נסתייגה

נדמה שהתחרות נסתיימה. אחד המתאגרים היה מוטל על הארץ, מוכה, כשהשופט סופר בשאנונת עד עשר. אולם בהגיע המספר חשע קפץ לפתע המנוצח מן הארץ, הסתער על יריבו הגדול ממנו פי כמה, הנחית עליו מהלומות מר-חצות. זו היתה תמונת המרד הימי בשבוע זה.

ביום החמישי האחרון דמה בית יורדיהים ברחוב העצי-מאות, חיפה, בו שוכנת מפקדת המרד, לבית קברות. ימאים מעטים הסתדרו בפניות ובמסדרונות, שוחחו ביניהם בקול נמוך. נראה היה כאילו המאבק הגדול מתקרב לקצו, כאילו הצלחת הוועד הפועל של ההסתדרות להכות את המירודים שוק על ירך. מוכים מכל הצדדים, התכוונו הימאים לסוף הבלתי-יגמנו.

כעבור חמשה ימים דמה בית יורדיהים ברחוב העצמאות, חיפה, למרכז העצבים של מחנה עטור-נצחון, כשימאים עלי-זים, טופחים איש על גב רעהו ומתלוצצים בקול רם, משוח-חים על המשך המאבק עד לנצחון הסופי. מה גרם לשינוי קיצוני זה? גורם אחד ואיש אחד. הגורם: כמה מברקים, שהודיעו על תמיכת האגודות המקצועיות בחו"ל בימאים. האיש: צעיר בן 28, בעל פני נער ותלתיים, בשם אייק.

הרגע הגדול הוחצן

בליל הששי, בשעה 10 בלילה, צילצל הטלפון בחדר הקטן בקומה החמישית של בית יורדיהים, המשקיף על פני הנמל. מלת מנומנם, ששמר במקום בשעות הלילה, הרים את הש-פופרת. לפתע הוזרק, כמחשמל, הדבר שחישמל אותו לא היה תוכן הדברים, אלא הקול. הוא הכיר אותו היטב. היה זה קולו של יוסף אלמוגי, מזכיר מועצת פועלי חיפה, אשר הימאים רואים בו אויב-המוות, שליח-השטן בכבודו ובעצמו. כעבור שעה הופיע יוחנן כהן, יליד גרמניה בן 23, קצין שני של צפונית, איש הפורצים, שנבחר כחבר מזכירות המשנה לשעת חירום (אחרי גיוס חברי המזכירות הראשונה לצבא). הוא התקשר עם המספר 4662, ביתו של יוסף אל-מוגי. מסר לו המזכיר: חברי נציגות הימאים המוחרמת מומנים להופיע אצל מרדכי נמיר, מזכיר ההסתדרות, למח-רת היום. להזמנה רשמית זו צירף יוסף אלמוגי הזמנה פר-טית: הוא מוכן לקחת את השבתיים ("אויבי המדינה") במ-כוניתו הפרטית.

למחרת היום התאספו במשרדו של מרדכי נמיר אותם הא-נשים שנפגרו מהם לפני שבועיים, באמרו: "די, אתכם לא אדבר עוד לעולם!" בסך הכל התקבצו 12 מפעילי הימאים, מכל קצות הארץ — נמרוד אשל ממחנה הצבא בו חייל, אריה זיטנפלד מירושלים, שם "עידב" את חברי הכנסת. ה22 הרגישו שהשקט אבוד, לא ביקשו אלא צורה נאו-תה להיכנע. התנאי שהשקט להם היה נורא: עליהם לשאת ולתת עם חברי הוועד שקם כדי לארגן ארגון חדש של ימאים, נגדם. בוועד זה היה חבר: יוסף אלמוגי. כן היה חבר בו: גאול אביגור, איש כנרת, הנערץ ע"י כל וותיקי ההגנה. הימאים קיבלו את התנאי. העתונים הנאמנים לראשי ההס-תדרות (וגם הארץ) הודיעו את הבשורה המשמחת: העניין נגמר, הימאים ניבטו.

רביחובל אייק
+ חזר אחד בחגורה

הרגע הגדול הגיע. היה ברור שעם מעט טאקט, מעט אוריינות ונכונות לוותר על פרסטיגיה עקרה, אפשר להביא את הסכסוך לידי גמר, כששליטי הוועד הפועל ניצחו ב-95%. אולם הדבר לא קם. בחדרו של שאול אביגור בכנרת התקיימה הישיבה (אמרו הימאים: למען אביגור נטריח את עצמנו אפילו לאמריקה). אביגור ואלמוגי העמידו תנאי: את השבתיים בארץ ובחו"ל יש להפסיק לפני כל מ"מ רשמי. אמרו הימאים: זה יותר מכניעה ללא תנאי. גאם נותר על נשקו היחיד, ניכחץ אל הקיר. הכינוס דחה את הדרישה, החליט החלטה של יאוש:

לאמץ את כל הכחות להמשך המאבק. הרגע הגדול הוחמץ. אמר יוחנן כהן, בעל החולצה המשובצת, הדומה להאמפריי בוגארט: "אין זה אלא שלב נוסף במאבק. אפשר לקרוא לו: מיבצע שלום. תחילה בא מיבצע מפירי-שביתה. הוא נכשל: רבים ממפירי-השביתה הוחלפו בנמל הראשון בימאים זרים, והוחזרו באוירוניה ארצה. אחר כך בא מיבצע משטרה: הימאים הורדו בכוח מן האניות. הדבר נכשל: הימאים המו-דים המשיכו לשבות על החוף. אחריו בא מיבצע צבא: הימאים גויסו כהמוניהם בצבא. גם הוא נכשל: הימאים העדיפו לשאת את מדי צה"ל מאשר להיות ניבזים בעיני עצמם. עתה בא מיבצע שלום: הטיסון לשבור את החזית בגיושי שלום מדומים, כשמציעים למעשה פחות מאשר הציעו לנו לפני שלושה שבועות. אולם גם הוא לא יצליח."

צעיר אחד ששמו אייק

אולם גם אחר החלטה היאוש נראה המצב קודר. "כל אנשי המלך" היו רבים וחזקים. הימאים היו, כאילו, חסרי-אונים, כשאין בידם נשק אלא אהדת הציבור, שהשתקפה במפעל התרומות שעבר על רכבת לירות.

לתוך אורה זו הומטר פגז, ששינה את המצב מן הקצה אל הקצה: כמה מברקים שהודיעו כי חזית המלחמה חרגה מגבולות הארץ, השתרעה על פני ימים ויבשות. האגודות המקצועיות בצרפת ובאיטליה הודיעו שלא יתנו יד להפרת שביתה, שלא יפרקו אניות של חברת שוהם. למק-לה זו הצטרף האיגוד המפורסם ביותר במלחמתו בקומר-ניום: הסי. אי. או. האמריקאי. הקלף אשר שליטי הוועד הפו-על חששו מפניו ביותר, אשר למענו הופעל ראשי-הממשלה שהוקיע את השבתיים כסוכני הקומוניזם וכאויבי המדינה, נפל על השולחן בקול רם.

מצב רוחם של הימאים קפץ בקפיצה אחת מ-100. מברקיהם של הצוותות בארצות חוץ הוסיפו אל השמחה. הבריק ועד דרומית, השובתת בנמל טריאסט: "קבלנו מברק-כם — ממשיכים איתן בשביתה — מחכים להוראות — עלו והצליחו." הבריק צות יפו, השובת בנמל ג'ויורוק: "ברוך ג'ויורוק... בהגיענו שובתיים — שילחו הוראות והסברים סטופ — נאמנים לכינוס." ומעודד ביותר, מברקם של אנשי צוות מאיר ד'זונגוף, שהפליגה אחרי חברת ד'זונגוף חתמה על הסכם עם השובתיים נגד רצון ההסתדרות: "גם בים אנו אתכם — מאבקכם מאבקנו — כאות להשתתפותנו במאבק קבלו את תרומתנו — רווקים חמישים אחוז, בעלי משפחות עשרים וחמשה אחוז ממשכורתנו החדשה — עלו והצליחו." כיון שהימאים בטוחים שצנוורה בלתי-חוקית פותחת את כל מכתביהם ומברקיהם ואף מאזינה לשיחות הטלפון שלהם, באו המברקים לכתובות פרטיות, כשאחדים מהם אף כתובים בכתב-סתר. מברק אחד שהיה צריך להגיע לאגוד הימאים "טעה" בדרך, פורסם, במקום זה, בדבר.

אולם יותר מכל המברקים הקפיץ את המוראל של המירודים מאורע אחד. מסיפון האניה תל-אביב, שהגיעה לנמל חיפה והצטרפה מיד לשביתה, כשאשיה מבצרים את הסיפון וע"י לים את הכבש, ירד איש אחד ששמו היה לאגדה בפי כל יורדיהים העבריים: אייק.

רביחובל יצחק אהרונוביץ, שולד ב-1923 בגרמניה והגיע לארץ בהיותו בן 9, הוא דמות בלתי-רגילה אפילו בצבור הימאים, העשיר בדמויות בלתי-רגילות. בהיותו בן 17 גישה להגיע מארץ-ישראל אל הצבא האדום, שלחם בהיטלר. במקום זה הגיע אל צי הסוחר הבריטי, שרת בתצי תריסר אניות בכל הימים בהם שרצו צוללות ומוקשים, עבר עם תום המל-חמה לעליה ב/, הביא לארץ שורה של אניות, כשהמפורסמת בהן היא יציאת אירופה.

לבואו של אייק ציפו השובתיים מאז היום הראשון של השביתה. היה ברור להם שאייק יעשה משהו. הם לא ידעו בדיוק ואיך. הם ידעו רק שאייק פיקח כשה, שיש לו כשרון טבעי לטפל בבני אדם, שיש לו קשרים אשר אין לכל ימאי אחר. "הם לא יעזו להגיד שאייק הוא חבלן ואויב האומה", אמר ימאי שנעלב מדברי בי. ג'י. ואחרי רגע של הירהור: "ואולי בכל זאת? מי יודע? אם אני, למה לא הוא?"

"ההסתדרות זה אנחנו!"

ביום ה-30 של השביתה, שעות מעטות לפני שהתכנסו בתל-אביב ובחיפה עצרות-עם המוניות לתמיכה בימאים, הת-כנסו הימאים עצמם בביתם בחיפה, כשהם דחוסים באולם כבתוך קופסת סרדינים, ועשן הסיגריות כה סמיך עד כי קשה היה להם לראות את הנואמים. מצב הרוח היה מרומם. מלא כסתון יותר מאשר היה איפעם מאז ימי השביתה הראשו-נים.

"מי זאת ההסתדרות?" רעם צעיר שחרחר, גבה-קומה, ששמו נשמר בסוד (מכל מיני טעמים, יש לו עניינים עם הצבא). ההסתדרות זה לא חבורת הפקידים. ההסתדרות זה אנחנו. ההסתדרות זה אלה שיש להם יבלות על הידיים, לא יבלות על הישבן!" הוסיף אלכס צוז'ירן, מאנשי המזכירות הראשונה: "כל יום של שביתה פירושו שעליכם לסגור עוד חור בחגורה, שיש לכם עוד לירה אחת פחות בכיס. אולם עליכם לדעת: כל יום של שביתה פירושו שעוד נמל אחד בעולם נסגר לפני האניות הנושאות את הדגל הכחול-הלבן." הבחורים שנתנו את מיטב שנות חייהם כדי שהדגל הכחול-לבן יכנס לנמלים אלה, מחאו כפיים.

"לא נשאל שאלות!"

בקומה החמישית של בית מועצת פועלי חיפה, ברחוב החלוצות, ישב אותה שעה אדם חום-עיניים, גבה-קומה רחב-כתפיים, בעל אבריים של מתגושש מקצועי: יוסף אלמוגי, מזכיר המועצה, סרג'נט בגדוד הפריים של הצבא הבריטי ש-נשבה ביוון וישב במחנה שבויים משך ארבע שנים, האיש שהימאים רואים אותו אחראי כמעט לכל אסונות העולם. לאלמוגי, ששולחן הכתיבה שלו מוקושט בפעמון האניה פאטרית, שפוצצה את עצמה בנמל חיפה, היה הסבר משלו מה קרה ברגע המכריע השבוע, כשהשלום התקרב ובעלם בהתפוצצות. אמר אלמוגי: אין נוהגים לשאת ולתת עם אנשים השובתיים שביתה פראית (נגד ההסתדרות) אלא אחרי

שהפסיקו את שביתתם. כגיטסה מיוחדת יותר הוועד הפועל על נוהג זה, מרדכי נמיר קיבל את משלחת הימאים השוב-תים ונציגי מועצת פועלי חיפה אף השתתפו בכינוס המוח-רם. היתה זאת הכרה-למחצה. אחרי זה בא תורם של הימאים לעשות את הצעד הבא. אולם הם לא עשו זאת. במקום להפ-סיק את שביתתם מיד ולהיכנס למשא-ומתן, המשיכו בשבי-תה."

חיך שליטם של 120.000 חברי ההסתדרות בחיפה (מהם 60.000 עובדים): "הדריקו לי קרניים, הפיצו עלי שקרים בלי סוף, אבל אני לא מתרגש."

מה היה קורא לוא הפסיקו הימאים את שביתתם ונכנסו למו"מ? אלמוגי היה אופטימי: הכל היה מסתדר בשלום. אמנם, ההסתדרות לא תפנה את גבה ל"מתנדבים" שנענו לקריאתה. אחרי הכל, הם תפשו את מקומם של מתפטרים, לא של שובתיים. אולם מה האסון? יימצא מקום על הים לכל אחד. בסך הכל יש 330 מתנדבים, אחוז מסויים מהם ינשור, לא השאר יכול המקצוע לקלוט. יתחספו אניות חדשות לצי

קצין שני יוחנן כהן
— נמל אחד בעולם

הישראלי, יוצרו מקומות עבודה נוספים, לא נגיד למתנדבים הכושי עשה את שלו, הכושי יכול ללכת. אולם גם את השובתיים לא נסלק." לשאלה כיצד הוא מתאר לעצמו את סוף הפרשה, נתו בדיוק את אותה תשובה שנתן חצי שעה קודם לכן אחד ממנהיגי המורדים: הוא ירשך ככתפיים, שאל "מי יודע?"

עריק הים (שולחן הכתיבה)

האמת היתה שביום ה-30 לשביתה לא ידע זאת איש. לימאים היתה תקוה סתומה: אייק יסדר את הכל. לאייק יש שכל. אייק הוא דיפלומט בחסד. הוא יודע את התשובה לכל שאלה. יש לסמוך עליו.

מלבד תקוה סתומה זו לא היתה כל תקוה אחרת. לפי כל הסימנים היתה גם בקרב הוועד הפועל של ההסתדרות הרגשה ראשונה של עייפות ראשונה. הרגשה שהעגינה נכנסה באשמת מישוה לבוך שאין לו מוצא. אחותי-הברזל של הימאים היש-ראליים היתה הפתעה לכולם. רק מעטים מבין הימאים הא-מיתיים חזרו לעבודתם. (אמר דובר הימאים בנאומו: "אנו מכירים את הפרצופים האלה. כשהם קוראים את העתון היש-ראלי בטריאסט, הם מצטערים ומתחרטים על מעשיהם. יבוא היום ויקללו את הרגע בו הסכימו ב-12 בלילה לתקוע סכין בגב חבריהם.")

האסון היה שלא נראה כל מוצא מן הסכך. אפילו הצליחו להפעיל את כל אניות הצי הישראלי (ביום ה-30 של השביתה שבתו שתיים בחיפה, שלוש בחו"ל ואילו שתיים הפליגו לפי הסכם בין המורדים וחברת ד'זונגוף) לא היתה מסתיימת בזאת השביתה, והמרד הגדול שהרעיש את הציבור יותר מכל מאורע אחר בשנים האחרונות ושנתן בידי האופוזיציה נשק שלא היה עוד כדוגמתו, יישאר במלוא חוקפו. רבים מבין עסקני מפא"י הסכימו בסתר לבם לדבריו של חברם שהעיר: "אם הימאים הם שליחי הקומאינפורם, הרי אין ספק שבוועד הפועל קובעים חברי הפוליטבירו. אחרת, אין אפשר להסביר את התנהגות הוועד הפועל שנתן נשק זה בידי מק"י—מפ"ם?"

האמת הפשוטה היתה, כמובן, שרק איש אחד יכול היה לשים קץ לכל העניין, השבוע כמו לפני ארבעה שבועות, האיש אשר המדינה משלמת לו משכורת כדי שהאניות תפלגנה כסדרן: דוד צבי פנקס, שריהתחבורה. אולם איש זה, היחיד שיכול היה להשיג שלום מבלי שאחד מן הצדדים יחתר על כבודו, ערק עוד ביום הראשון משדה המערכה. התחבא מתחת לשולחן הכתיבה שלו, כאילו כל הענין אינו נוגע לו. האח-ירות להתפתחות המאיימת לחפור חור בתחתית הצי הישרא-לי רובצת בצורה ברורה ומוחלטת עליו. אך הוא מצא לנכון לצאת, ביום ה-31 לשביתה, למסע הסברה, בו יופיע פעם אחת בלבד, לאיסיף הספסים בארצות-הברית.